

מדי שבת בשבתו

פרשות נצבים-וילך

שיח לפרשת השבוע

הרב בנימין שצ'רנסקי שליט"א

"ה' לי לא אירא" / פרשת וילך

"ואמר ביום ההוא הלא כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה..." כתב בעל ה"שפת אמת": ואמר הרבי רבי בונם, כי עצם האמירה שאין אלקי בקרבי, היאוש, הוא חטא ומסבב את הרעות, כי צריך כל איש מישראל להאמין, כי השי"ת בקרבו. ובאמת הדבר כך: כשיש השראת השכינה, לא תיתכן כל פגיעה לרעה, כנאמר: וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. אך כשאדם אובד מבטחו בה', ואומר, כי אין אלקי בקרבי, על ידי זה מצאוני הרעות. ולכן צריך האדם להתאזר בבטחון בה' ולהאמין כי הוא שוכן תמיד בקרבנו, כי לא יטוש ה' את עמו.

לעתים מפקיר אדם את עצמו בבלידעת לארועים המתרגשים עליו. די שיפול ברוחו, מאחר שמצאנו מקרה רע בעניני ממון, למשל, והריהו מאבד כל תקווה, אינו מוכן להתאושש ולהאמין, כי גלגל חוזר הוא בעולם, ועתיד מצבו להשתפר בעז"ה. ממילא מאבד הוא גם את בטחונו העצמי, רפות ידיו מלהמשיך לחיות את חיי היומיום באומץ לב, ובעקבות אובדן ממונו מתחיל הוא לאבד גם ידידים ואפילו טעם בחיים חלילה.

"הדאגה זאת המדה היא רעה ברב עניינה והיא נכרת על כל הפנים, כדכתיב (בר' מו): וירא אותם והנם זועפים, וכתוב (נחמיה ב ב): מדוע פניך רעים, ואתה אינך חולה. ואמר אחד מן החכמים: איני מוצא כלל באנשי נפשות העליונות סימן דאגה. הדאגה על עולם זה להשיג מאומה היא מגונה מאד, והיא לא נמצאת כלל באנשים הבוטחים בה' ומאמינים בו. הדאגה והיגון הם מכלים הלב, והם חלי הגוף" (ארחות צדיקים) אמנם גם אנשי רפואה ומומחי בריאות הגיעו למסקנה, כי הדאגה היא אחד הגורמים הנפוצים ביותר לחליי גוף שונים. בבדיקות מעבדה הוכח, כי גדול באופן ניכר אחוז האנשים הממורמרים והלחוצים, הלוקים במחלות לב ובמחלות ממאירות ר"ל, לעומת האנשים המתמודדים עם בעיותיהם בשלות נפש ובגבורת רוח. גם מי שאינו רופא או מדען עשוי לתפוס זאת בהגיונו: המבינים מראש, כי החיים מציבים בעיות לפני האדם, ונכונים להתמודד עם בעיותיהם ככל אשר יעמוד להם כוחם, ממשיכים לחיות חיים רגועים ובריאים. אינם מתמכרים לדכאון, אינם מאבדים תאבון, אינם פורשים מפעילות גופנית יומיומית חיונית, וממילא אינם מרשים לבעיות חיזוניות להרוס גם את חיי הנפש ואת בריאות הגוף שלהם. לא כן אנשים הנוטים לקבל כל בעיה ברוח קשה ובלב נשבר - ממילא מאבדים הם את רצון

"אתם נצבים היום לפני ה'" / פרשת נצבים

"אתם נצבים" - "אתם" ראשי תיבות: אבן מקיר תזעק. הימים הנוראים מסוגלים לתשובה, אפילו הלבבות שהתאבנו צועקים אל ה' (רבי יעקב צבי מפוריסוב).

ובאמת: מי מאתנו אינו חש רגעים של התעוררות, כשמהדהד קולו הבכיני של השופר בשחריתו הצוננת של יום סתו? מי מאתנו נשאר אדיש באוירה הדרוכה של ימי התפילה והתשובה? אלא שהמילים "אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם" מעודדות, בשורה טובה הן צופנות, שכן הסביר בעל "יסוד העבודה": "בשורה טובה היא לישראל שדינים יבוא לפני המלך בכבודו ובעצמו. משל לעבד שסרח על המלך ויודע הוא, כי אם חס וחלילה ימסור דינו בידי השרים, אחת דתו להתחייב בנפשו, אבל אם יבוא דינו לפני המלך הרחמן בעצמו, אפשר ויחון אותו מרוב חמלה..."

אבל חלילה לנו מלהסתמך על חמלתו של המלך ולפטור עצמנו מדאגה למעשינו ומאחריות להם. אימתי אמר הקב"ה למשה "סלחתי": לאחר "כדברייך".

כי כן פרש בעל "בוצינא דנהורא" את הפסוק שמזכירים אנו פעמים רבות כל כך ביום הכפורים: "ויאמר ה' סלחתי כדברייך - במדה שאתה מבקש אותי, כך אני מודד את סליחתי כלפיך, וזהו "כדברייך".

עלינו מוטלת עבודת הימים הנוראים. העין רואה בכל עת ובכל שעה בוחנת בדקדקנות יתר את הכנותינו לקראת הימים הקדושים ואת התנהגותנו בשעות גורליות אלה. "נאמר במסכת ראש השנה (טז): "ואמר רבי יצחק כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה, שנאמר: מראשית השנה, מרשית כתיב; ועד אחרית: סופה שיש לה אחרית, ורש"י שם: שרשה בתחילתה: שישראל עושין עצמן רשין בר"ה לדבר בתחנונים ותפילה, כענין שנאמר: תחנונים ידבר רש" (משלי י"ח).

ר' יצחק נותן לנו עצה ע"פ הפסוק לזכות בגור דין של שפע ברכה - לעשות את עצמו כרש - לדבר תחנונים ותפילה. מהו הגדר של "עושין עצמן רשין", ואיך אדם "עושה" את עצמו כרש? ודאי אין הכוונה היא, שעושה את עצמו "כאילו", אלא שר' יצחק נותן לנו דרך בעבודת ר"ה.

באור הדבר - שהאדם יבין ויבהיר לעצמו בראש השנה, שכל צרכיו בשנה החדשה מדי יום ביומו נגזרים עליו ביום זה. כלומר, כרגע אין לו כלום, וצריך לקבל את הכל מחדש. ואם תאמר: יהודי זה שיש לו ב"ה פרנסה קבועה, ויש לו גם הון ששם במקום בטוח, יש לו כשרונות וקשרים טובים

החיים, שהוא הוא הגחלת הבווערת בחשאי בכל עצמותינו ואברינו, ומעניקה להם כושר-פעילות, בריאות וחינוניות. עובדה היא, שלא ניתן להצביע על מוקד גופני אחד ולומר, שהוא המזרים בנו רצון-חיים, אופטימיות ותקווה. רצון-חיים הוא הרגשה מופשטת, תלויה ביחסו של אדם לכל הסובב אותו, בערכיו ובמושגיו. מי שמאמין באמונה שלמה, כי יש תכלית לכל היסורים הבאים עליו, וכי ממילא נתון הוא ביד קל מלך רופא נאמן ורחמן – אין לו סיבה לאבד את רצון-החיים גם בשעות האיומות ביותר.

כי "מי שמאמין באלקים בלב שלם ובוטח בו בבטחון חזק, יביא אותו הבטחון שלא יפחד מאדם מדבר רע, ולא יעבוד לאדם זולתו להתרצות אליו, ולא יקווה לאיש ולא יסכים עמהם בדבר שהוא כנגד עבודת הבורא יתברך, ולא יפחידוהו ענינם, ולא יירא ממחלוקתם, ואם יוכיח אותם, לא יזהר בכבודם, ואם יכלימם, לא יבוש מהם, ולא ייפה להם השקר, כמו שאמר הנביא (ישעי' נ ז): וה' אלקים יעזר לי, על כן לא נכלמתי, על כן שמת פני כחלמיש, ואדע כי לא אבוש" (ארחות צדיקים)

מנקודת מבט של בטחון מחלט בקב"ה באמת נראים כל הארועים הפוקדים את האדם שונים לחלוטין, משהם נראים לו מנקודת-מבט צרה, עכשווית ואישית, בחינת "ה' לי לא אירא". וכי מיהו שיכול להזיק לאדם, אם לא שליח-הקל הוא? ואם בשליחות הוא מזיק, הרי בודאי יש מטרה לצער, ובה עלינו להתרכז, אותה עלינו לחפש. אם נגלה אותה, אפשר נדע לתקן את הסיבות שהביאו עלינו צער זה. ואם אמנם יש לו לאדם סיבה לדאגה – מה תועיל לו הדאגה לכשעצמה? וכי העולם פתר בעיה כלשהי בדאגות שדאג עליה? דווקא העובדה שיש סיבה לדאגה אמורה להפיח באדם הרבה גבורה, שאינו מגלה בימים כתיקנם – לקום לעשות מעשים שיועילו לו, לגייס את כל משאביו הנפשיים כדי לחשב בהגיון צונן וצלול מה בדיוק יוכל לעשות מבחינתו כדי להתמודד בדרך הטובה ביותר. ומאחר שיודע הוא, כי מבחינתו עושה הוא הכל, ממילא ירגע, שכן חש אדם לחץ ומועקה, רק כשאינו שלם עם עצמו.

הידיעה ש"אני עושה את המוטל עלי" נוסכת שלווה בלב "כי פחד פחדתי ויאתיני ואשר יגרתי יבוא לי (איוב ג כד): הוזהרנו בזה שלא יהיה האדם מפחד או מתאנח ומתעצב על חנם, אבל תמיד יהיה לבו שמח עליו לעשות רצון השם יתברך, ויבט בו ויחל לו שברוב רחמיו וחסדיו ישפיע לו תמיד שפע ברכה וטובה וכל הצריך לעבודתו יתברך שמו (עבד המלך).

כתב רבנו חיים מוולוז'ין: ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינים ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רושם כלל, כשהאדם קובע בלבו לאמר: הלא השם הוא האלקים האמיתי, ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם ובכל העולמות כלל, והכל מלא רק אחדותו הפשוט יתברך שמו, ומבטל בלבו בטול גמור, ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם, ומשעבד ומדבק טהר מחשבתו רק לאדון יחיד ברוך-הוא, כן יספיק הוא יתברך בידו, שממילא יתבטלו מעליו כל הכחות והרצונות שבעולם שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל (נפש החיים).

מי שיש לו מדת הבטחון בהשם יתברך באמת, אפילו אם נגזר עליו חס וחלילה כמה גזרות רעות אי אפשר למדת-הדין לשלוט עליו, והוא בדוק. ובאמת דבר זה מבואר בקרא (תהלים קכה א): "שיר המעלות הבוטחים בה' כהר ציון לא

וידידים טובים, יש לו משפחה ובית וכו' – איך יוכל יהודי זה לעמוד בר"ה לפני הקב"ה כרש שאין לו כלום, כענין בפתח? אלא על האדם לדעת, שכל מה שיש לו הוא רק ברצון הבורא ית'. ועד כמה שהבורא רוצה יש לו. ואם ח"ו אין זה רצון השי"ת, יכול לאבד את הכל בן-רגע ח"ו, או שהכל מה שיש לו לא יעזור לו במצב של אסון ושל מחלה ח"ו.

בראש השנה נגזר עליו על כל יום של השנה הבאה מה יהיה לו, ועד כמה יוכל לנצל את מה שיש לו ועד כמה יועיל לו. אם כן הוא צריך לקבל עכשיו את הכל מחדש, ועכשיו עומד לפני כסא הדין כענין ורש שאין לו כלום, וכולו תלוי בחסדי השי"ת, הוא וכל אשר לו" ("שפתי חיים" להרב ר' חיים פרידלנדר זצ"ל).

בשגרת היומיום נדמה הכל מובן מאליו: העיינים נפקחות בבוקר לראות עולם יפה ועשיר מצפה לנו למלא את תפקידנו בו: הידים מושטות אל הבגדים המונחים על הכסא מאז אמש, הרגלים מעמידות את הגוף כולו, מוליכות אותו אל כל מקום אשר יחפוץ להגיע אליו. מארנק הכסף שולפות האצבעות הגמישות את המטבעות שיש לשלם תמורת לחם ומצרכי-חלב טריים; הלשון מתנועעת בקלות מאחורי השיניים ומסבירה לכל הסובבים אותנו את רצונותינו, את מחשבותינו, את בקשותינו וגם את פקודותינו. אימתי נגזר על הכלים האלה שקיבלנו במתנה לנו, לתפקד, לשרת אותנו באמונה? "כל צרכי בשנה החדשה מדי יום ביומו נגזרים עליו ביום זה, כלומר-כרגע אין לו כלום, וצריך לקבל הכל מחדש... ועכשיו עומד לפני כסא הדין כענין ורש שאין לו כלום, וכולו תלוי בחסדי השי"ת הוא וכל אשר לו".

ימים אלה בדיוק ניתנים לנו ברוב חסדיו כדי להתכונן בהם לבוא ולעמוד לפני כסא-הדין ולהרצות שם את כל בקשותינו. מי מאתנו לא ישוב לבקש, למשל, בריאות לקראת השנה החדשה? גם אם ברוב שגרה נראות לנו תנועות כל אברינו מובנות מאליהן, הרי ביום הזה עלינו לראות את עצמנו דלים ורשים, כאמור, ולבקש מהקב"ה לגזור מחדש בריאות וגמישות ופעילות וחיים לכל אבר ואבר, כי בראש-השנה אין לאדם כלום, וצריך לקבל הכל מחדש.

לכמה מבינינו יש האומץ לבקש הלואה מפלוני, שלא השבנו לו הלואה בעבר? הלא בראותנו אותו בא ממולנו ברחוב, נשתדל להעלים עצמנו מפניו בסמטא סמוכה, כל כך קשה היא הבושה ומביך הוא המפגש. ומי מאתנו יהין לגשת לפלוני לבקש ממנו טובה, לאחר שהוא עצמו סרב למלא בקשה שלו אך" תמול-שלושום? ואנו אומרים במלמול שפתיים, בלי-מחשבה: "על חטא שחטאנו לפניך בעינים רמות", אבל מבקשים בכל לב שימשיכו העינים לראות גם בשנה הבאה עלינו לטובה... ואיננו בושים לבקש שהלשון בפינו לא תאבד חלילה את כח-הדיבור, אם כי אנו עצמנו מודים: "על חטא שחטאנו לפניך בלשון הרע..".

כי באים אנו אל דיין הטוב ומיטיב לרעים ולטובים. ופרש רבי בונם מפשיסחה: "לרעים ולטובים" – אותם שפעמים המה רעים ופעמים טובים הם.

כן, נכון, בכל זאת יש לכל אחד מאתנו גם זכויות. סופסוף לא ניתן לומר על יהודי שומר תורה ומצוות, כי חוטא הוא במזיד ועובר בקלות דעת ובשרירות לב על מצוות "לא תעשה", אלא שדווקא מפני בטחוננו בצדקת דרכנו נוטים אנו לשכוח את העבירות, וזוכרים בעיקר את כל המעשים הטובים שעשינו, אבל "זוכר כל הנשכחות אתה הוא": הקב"ה

ימוט לעולם ישב" (כתר שם טוב).

לא בידני להוכיח מעובדות במציאות, כי "מי שיש לו מדת הבטחון בהשי"ת באמת אפילו אם נגזר עליו ח"ו כמה גזרות רעות אי אפשר למדת: הדין לשלוט עליו", אבל בידני להוכיח מעצמנו ומבשרנו, כי אמנם מחזקת מדת הבטחון את האדם במצבים הקשים ביותר ומקלה עליו את הנסיונות המכבידים ביותר.

"וכך התפלל גם דוד המלך ע"ה (תהלים יג): "עד אנה ה' תשכחני נצח" - התעלמותך ממני נראית בלי גבול. "עד אנה תסתיר את פניך ממני" - הנני שרוי בהסתר גמור בלי ראית מוצא. "עד אנה אשית עצות בנפשי" - יש כבר הרבה קושיות ופירוכות, ואני צריך לחפש תמיד עצות חדשות להתחזק כנגדן.

"יגון בלבבי יומם" - כל היום אני מלא תוגה שעוד מעט ואשקע. "עד אנה ירום אויבי עלי" - תמיד היצר הרע מתגבר עלי, ואינני רואה אפשרות להנצל. "הביטה ענני ה' אלקי, האירה עיני פן אישן המות" - הבט נא, כי הסכנה באה לשיאה, ואם לא תצילני עכשיו, הכל אבוד. "פן יאמר אויבי יכלתיו, צרי יגילו כי אמוט" - אם לא למעני, הצילני למען לא יהיה חילול ה'. "ואני" - אולם מה אני עושה, כשהישועה נראית כנמנעת? "בחסדך בטחתי" - על אף כל ההסתרים האלה אני מתחזק בבטחון במידת חסדך. "יגל לבי בישועתך" - ולכן כבר מעכשיו הנני שמח בישועתך שבדאי תבוא, כיון שהתגברתי על החושך ע"י הבטחון בישועתך (מכתב מאלהיה)

פעמים שומעים אנו את עצמנו אומרים: כבר עשיתי כל מה שיכלתי, ונדמה היה לי, שאין עוד מוצא, אז אמרתי בלבי: הקב"ה, אני עשיתי את שלי, עשה אתה את שלך. ואז באמת ראיתי בעיני את יד ה' פועלת לטובה. נדמה, שלא נגזים אם נאמר, כי כל אדם ואדם ראה לפחות פעם אחת בחייו עין בעין את אצבע ה' בשעה שנדמה היה לו, כי כלו כל הקיצין. אם לא נשבר בשעה זו, ודווקא אז התחזק באמונתו ובבטחונו באלקיו - זכה לראות, כי מן השמים עומדים לידו, בחינת "עמו אנכי בצרה".

"כי כל מי שטעם טעם יסורין מימיו, אם אך לא היה עקשן מופרז, השוקע עם טעותו, ואפילו לא עשה חשבונות רוחניים, אלא רק השתמש בחשבונות הפשוטים שאדם שופט על פיהם בעסקי משא ומתן, ועל פיהם בא למסקנה שיש להתיאש מתקוותיו וחלומותיו הגשמיים, כל אדם שבא למצב כזה, כבר הרגיש איך במקום המציאות המדומה של גשמיות שהסיר מלבו, נתוספה לו מציאות רוחנית אמיתית. בני הישיבות, כשעסקו בתורה תחת הפצצות או בארצות נדודיהם, הרגישו מהי השתקעות בלימוד, מה היא עליה מוחשת יומיום, מהי התערורות בתפילה ומוסר. מי שראה בסיסו הגשמי שחשב שהוא כבר מסודר לדורי דורות, מתפרק ומתפזר לעיניו, וזכה רק לעקביות פשוטה, לעזוב את ההבל ולהתחזק באלקיו, כבר הרגיש את התוקף הפנימי למנוחת הנפש הניתנים להבוטח בה'.

זה הוא דבר בדוק ומנוסה. כל מי שמניח, ומיאש את לבו מלרדוף אחר עוה"ז, כנגד זה כבר מופיע לפניו אור האמת, אור פני ה', ומתגלים לו דברים שלא קיווה להם, דברים למעלה ממדרגתו. ואפילו אם לא פרש מן ההבל מעצמו אלא ע"י דכדוכי היסורין, מ"מ בסדר החושך יתגלה לו האור ממילא; כי כך היא מדתו של הקב"ה: "אני את דכא - דכא אתי" (סוטה ה). (שם).

זוכר ומחשב את מה שנשכח מבני אדם. אם אדם שוכח מצוות ומעשים טובים שעשה זוכר הקב"ה הנשכחות האלה. לעומת זאת אם אדם שוכח את עברותיו שעשה, ורק מצוות זוכר, אף כאן זוכר ה' את הנשכחות... (בשם צדיקים).

בדרך זו פרש בעל "בית אהרן" מקרלין צ"ל את הכתוב "און אם ראיתי בלבי - לא ישמע ה'" (תהלים סו יח), כלומר: אם און, חטא שעשיתי חקוק הוא בלבי, ואני מצטער עליו וזוכרו תמיד - הרי "לא ישמע ה'" - אז הקב"ה אינו זוכר כלל און זה".

זכירת עוונותינו מתוך צער וחרטה היא ממילא פתח לתשובה, בחינת אדם הזוכר ששגה בענין מסוים, ועל כן עומד הוא על המשמר, נזהר שלא להכשל שנית באותו משגה בדיוק. וזו, בעצם, תמצית מהותה של יראה: עמידה תמידית על המשמר, זהירות מופלגת בכל עת ובכל שעה, בכל מעשה ובכל תגובה. הודאות המוחלטת ש"עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים".

פרשת השבוע מגלה, שעלול לבו של אדם להתאבן עד כי "בשמעו את דברי האלה הזאת, והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך (דברים כט יז). ויתברך לשון ברכה. יחשוב בלבו ברכת שלום לעצמו לאמר: לא יבואוני קללות הללו, אך שלום יהיה לי אלי לא יגיעו. בשרירות לבי אלך במראית לבי... כלומר מה שלבי רואה לעשות (רש"י). יעשה כל העולה על רוחו, ובכל זאת יאמר "שלום יהיה לי, לא יקרה לי דבר, ולא זאת בלבד שלא ישוב אלא עוד יוסיף ללכת אחרי שרירות לבו, ויחשוב שעכ"ז יהיה לו שלום וברכה (ברכה - לשון ריבוי!)

יש להבין הלך מחשבה זה - כיצד אפשרי לחיות בסתירה כזאת: לעשות עבירות ולחשוב שהקללות לא יגיעו עדיין ועוד להתברך ולהוסיף באמירת שלום יהיה לי...

אלא רואים כאן דבר נורא, עד היכן מסוגל האדם להגיע - לחיות עם סתירות בתוך עצמו - לשמוע קללות נוראות, וביחד עם זאת להשאר באדישותו ולא לעסוק בתיקון תאוותיו. כיצד מגיעים לכך? על ידי "שרירות הלב". כל ההולך אחריה יכול לחיות עם סתירות ולעשות דברים הנוגדים כל הגיון. "בשרירות לבי אלך כל ימי וכל חפצי אעשה... התאוה הגוברת ומתחזקת בלב תקרא שרירות... (רמב"ן)

התחזקות התאוה היא שלא השכל ינהיג את האדם אלא הלב, וכיון שבגלל מדותיו הוא "נוגע", ע"כ יכול הוא לחיות בסתירה גמורה" ("שפתי חיים" להרב ר' חיים פרידלנדר) כשקוראים אנו דברים אלה, נדמה לנו, כי על אחרים נאמרו. וכי מי מאתנו יאמר, שהוא עצמו חי בסתירות פנימיות? ואף על פי כן ספק אם נקי איי- מי מאתנו מסתירות פנימיות ומנטיות שרירותיות. האחת כותבת מבחן מעולה ביהדות, מתארת בתבונה את כל מעלותיה של מדת הצניעות, אבל למחרת היא מופיעה בחתונה משפחתית בבגד צעקני. האחרת מוכיחה בקיאות בידיני לשון הרע, וכשנלמד נושא זה בדינים, היא משיגה בו את הציונים הגבוהים ביותר, אבל איננה מסוגלת להגמל מפטופטי שוא, המובילים בהכרח ללשון הרע. בכל יום ויום ממש נכשלים אנו במעשים שסותרים את אמונתנו העמוקה, שיש עין רואה ואוזן שומעת, שלא לדבר על כל סוגי המחשבות החולפות במוחנו, ואיננו משתדלים אפילו להשתלט עליהן, אף על פי שכולנו מאמינים באמונה שלמה, שה' בוחן כליות ולב.

"הבה נראה מהי העצה להסיר שרירות הלב, שאליה צריך

אמרות לפרשת השבוע

אמרות לפרשת נצבים

אַתֶּם נִצְבִּים... לְפָנַי ה' אֱלֹקֵיכֶם (כט, ט)

רשאים אתם לנצל את זקיפות הקומה שבכם - "אתם נצבים" - אך ורק לעבודת השי"ת - "לפני ה' אלקיכם" - בבחינת: "ויגבה לבו בדרכי ה'" אל תשתמשו בה חלילה לשם התנשאות וגאווה.

(רבי ישראל אלעזר מקוז'ניץ)

אמרות לפרשת וילך

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר... אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל (לא, א)

הראה להם את ההילוך שלו... את התרחקותו מכל תאוות עולם הזה בהילוכו של אדם ניכר, אם אינו בעל גאווה, כדאיתא בראשונים, ומשה רבינו היה עניו מכל האדם... גם הליכתו היתה בזריזות, לא כהתה עינו ולא נס ליחה, והרי זה סימן לשמחה ולזריזות... וידבר את הדברים האלה - הראה להם את כח הדיבור... כדאיתא "באור פני משה". "את הדברים האלה אל כל ישראל", כדאיתא: כולם בלשון הרע היינו כלם מדברים לשון הרע הכנסת, שמצוי אצל כל אחד ואחד מישראל. והראה להם משה רבינו היאך להשמר בדיבור.

(יכהן פאר)

משנת השבת הלכות והליכות

הרה"ג משה פנחס זנדר שליט"א

המשך מהעלון הקודם - פרק כ

מוקצה - הגדרתו וכלליו

- ב) חשש שיבואו לעשות מלאכה (רמב"ם שם הי"ג)
- אם היה מותר לטלטל כלים שעושים בהם מלאכת איסור עלולים היו להתעסק בהם ולבוא לידי מלאכה.
- ג) כדי שהשביתה בשבת תהיה ניכרת (רמב"ם שם) יש אנשים שאינם עוסקים במלאכה בכל השבוע אלא בטלים, ואם בשבת היה מותר ללכת, לדבר ולטלטל כביום חול, לא היה הבדל אצלם בין שבת ליום חול.
- ד) חשש הוצאה (ראב"ד שם)

חז"ל אסרו טלטול מוקצה, משום החשש שיבואו להוציא מרשות לרשות (אולם לא גזרו על טלטול מאכלים ובגדים וכדו', משום שלא יוכל הציבור לעמוד בגזרה כזו המבטלת עונג שבת - רש"י ביצה י"ב ד"ה ליפלגו, רש"י שם ל"ז ד"ה אטו).

המשך בעלון הבא

את המקורות והערות להלכות והליכות שבת, אפשר לעיין בספר "משנת השבת" מאת הרה"ג משה פנחס זנדר שליט"א.

בנתיבות דברי חכמים

שלימות? תמצא רק אצל הקב"ה, הוא שלם ומעשיו שלמים, אצל אנשים תמצא תמיד חסרונות, כי טרם נברא אדם בלי חסרונות.
(רבי אלימלך מליז'נסק)

לחזור להגיע. כתב בספר "שערי תשובה" (שער ב', אות י') בהציגו את הדרך השלישית לעורר את האדם לתשובה: כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכיחים (השומע ולומד "מוסר") יקשיב וישמע ויכנע ויחזור בתשובה (הנה: הפך "שלום יהיה לי". אדם הרוצה לקבל ופוקח אזניו, השמיעה הזאת מעוררת אותו) ויקבל בלבו כל דברי התוכחות ושלא יגרע דבר מדבריהם (מקבל על עצמו לקים כל הכתוב בתורה ודברי החכמים) והנה האיש הזה (אם אכן החלטתו נחושה היא) ברגע קטן יצא מאפילה לאור גדול, כי עת אשר יאזין ויסקית לבבו יבין ושב ויקבל ביום שמעו דברי המוכיח, ויקים עליו (מסכים עם עצמו) להיות עושה ככל אשר יורוהו תופשי התורה מן היום ההוא ומעלה להיזהר כאשר יזהירו אותו יודעי בינה לעתים - עלתה בידו התשובה (זוהי התשובה האמיתית) ונהפך לאיש אחר" (שם).

לשבים בתשובה אמיתית מבטיח הקב"ה בפרשת השבוע: "והותירך ה' אלקיך... לטובה כי ישוב ה' לשוב עליך לטוב כאשר שש על אבותיך..." וכך פרש בעל "תפארת שלמה": השי"ת הוא טוב ומיטיב וחפץ להיטיב. שמח הוא שמחה מיוחדת כל אימת שניתן לו להיטיב לאדם מישראל. יוצא אפוא שאם אדם חוזר בתשובה, וע"י זה גורם הוא לכך, שיוכל השי"ת להיטיב עמו, הריהו עושה לו בזה נחת רוח מיוחדת, ואם כן, נראה ראוי הוא בעד נחת רוח זו לשכר מיוחד, לבד מן השכר בעד התשובה כשלעצמה. הוא אשר אמרה התורה: והותירך ה' אלקיך... לטובה". השי"ת יתן לך יתרון והוספה של טובה נוסף על השכר בעד התשובה כשלעצמה, גם בעד "כי ישוב ה' לשוב עליך לטוב" - על אשר גרמת לכך, כי ישוב השי"ת ותהא לו נחת רוח מזה שיוכל הוא להיטיב עמך...

קראוהו בהיותו קרוב

הרב בנימין שצ'רנסקי שליט"א

ימי אלול באו אל פתחינו, תבעו מאיתנו שינויים. אף השכמנו ל"סליחות" בצנינה וברעד. בראש השנה, ביום ההמלכה והמשפט, חרד לבבנו למשמע קול שופר. שעות של תפילות רזיזות הוד ויראה - ללא ספק - הותירו רושם, והגבירו רצון אמת לעשות רצונו יתברך. חשנו התעוררות אמיתית ושאיפה עזה להיטיב דרך.

התעוררות היא הישג. לרצות, לבקש - אלו שלבים חשובים ואף חיוניים בסולם העלייה. לולא הרצון, בלא החשק וההתלהבות - לא תשלים העבודה, ואפשר אף שלא תעשה כלל. רגעי ההארה הללו - הרי הם כזרקור רב עוצמה, המאיר לרגעים את הדרך החשוכה והסבוכה ונותן את הכיוון ואת היכולת לצעוד. אבל מי שמסתפק באלו, ברגשות ההתעלות ובפיסופים, הרי הוא כשוטה המאבד מה שנותנים לו. שכן, התעוררות תובעת עשייה. עליה להביא תוצאות ממשיות. הרצון אמור להיות מתורגם למעשים.

בימים אלו, בהם זוכה היהודי לרגעי התעוררות נעלים, עליו לזכור ולהזכיר לעצמו שוב ושוב, כי אלו אינם מהווים מטרה כשלעצמם, אלא רק אמצעי ודרך להביא להשתנות מעשית. ליצור אדם חדש במהותו ובהנהגתו. מובא ב"בית אברהם": משל למה הדבר דומה, לחיה

הנקראת בַּיָּפֶּעַר. טבעה של החיה הזו לחזור תמיד על פסיעותיה הראשונות. כשרוצים לצוד אותה, מעמידים מלכודת בדרך שהלכה. כשהיא חוזרת, ורואה מרחוק את המלכודת, היא בוכה ומייללת - אבל אינה יכולה לשנות את טבעה וללכת לכיוון אחר, וכך היא נופלת במלכודת. כמוה הם רוב בני האדם, שבוכים מִחֶרְטָה על מעשיהם ומְרַגֵּשׁ הדבקות וההתעוררות, אולם אינם עושים דבר לשנות את דרכם. כשגובר יצרם עליהם - שוב הם נופלים בפח יָקוּשׁ. עיקרם של הימים הוא "יעזוב רשע דרכו" - שלא ילך בדרך הקודמת, זו שהורגל בה, "וישוב אל ה' וירחמהו".

מצוות - מלשון צוותא וחיבור. על ידי קיום מצוות זוכה היהודי להתקרב ולהידבק בבורא. המצוות, כידוע, נקראות בזוהר הקדוש "עֲטִינ" - כלומר: עצות. - עצות להתקרב אל ה'. "רבות מחשבות בלב איש, ועצת ה' היא תקום". יהודי המבקש לשנות הרגליו השליליים ולהתקרב לה', יש בו רצון עז והוא מחפש דרך להביאו לידי ביטוי, עליו להתחזק בקיום המצוות המעשיות ובמידות טובות: כיבוד אב ואם, תפילה כראוי וכהלכה, גמילות חסדים, ענווה, טוב עין, הארת פנים ועוד. אזי "עצת ה' היא תקום" - על ידי קיום והידור במצוות, שהן עצות, יזכה היהודי ויהיה קיום לרצונו ולמחשבותיו. אולם לא די בכך.

משל לאיש כפרי שהזדמן לעיר הגדולה ביום סגריר ומושלג. כדרכו, היה לבוש סמרטוטים - זה על גבי זה, שק אל גבי שק, כדי שִׁיָּחַם לו. לתומו, עבר לפני חנות הלבשה שבה מוכרים בגדי משי נאים. הביט בחלון הראווה, והבגד מצא חן בעיניו. נכנס לחנות וביקש מהמוכר לתת לו בגד כפי מידתו. הלה מדד אותו במבטו, הושיט לו בגד למדידה, ובינתיים פנה לשאר הלקוחות שהמתינו בחנות. ביקש הכפרי לְעֵטוֹת את הבגד, ניסה לתחוב את ידו - היא אינה נכנסת בשרוול. מנסה מצד זה, ומכיוון אחר - בשום אופן אינו יכול ללבשו. זעמו גבר והוא צעק לעבר בעל החנות: "איזה בגד נתת לי! אינו הולם את מידותי כלל! לא שייך ללבוש אותו!" הביט עליו המוכר בלעג: "על הסמרטוטים האלו רצית ללבוש בגד משי יקר! הרי ברור שזה לא יעלה ולא יבוא... הורד את הסמרטוטים, הסר מעליך את הסחבות, ואז יתאים לך הבגד ויהלום את מידותיך".

כך היא אהבת ה', כך היא התשובה - אומר המגיד מדובנא. מבקש היהודי להתקרב - בכל לבבו ובכל נפשו - "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך". אבל איך לאהוב? האהבה אינה נכנסת ללב. שוב היהודי מתנועע, דוחק בעצמו, מנסה להרבות מעשים ועוד - אבל האהבה ותחושת הקרבה ממנו והלאה. מה הפתרון למצב הסבוך הזה?

"והיו הדברים - על לבבך!" להיכן אתה מבקש להביא אהבה, על לב מְחֻפָּה בסמרטוטים, מלא עבירות ותאוות, מחשבות פסולות וחשקים בלתי אפשרי. השלך מעליך סמרטוטים, עליך לנקות הנהגות שליליות, להתנתק ממושכות האיסור והתאוות. הפרד את המחיצות המבדילות בין האהבה ובין הלב, אז תראה איך אהבת ה' עולה ובאה. "מתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם, ואתה יודע איך לאהוב". אז תהיה האהבה לפי מידתך, תחוש בְּקֶרְבָּה הבלתי אמצעית. העברות והמידות הלא טובות משנות את האדם, את דעתו ואת שכלו. "עשה האלוקים את האדם ישר" (קהלת), והדרך לשוב לכור מחצבתו דורשת להשליך הרגלים שליליים ולהסיר מחיצות.

את הפסוק 'אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ', מפרש הרמב"ן (בס' אמונה ובטחון), כשמגיע לאדם איזה התעוררות של יראה ואהבה לבורא ברוך הוא, אזי תיכף ומיד יראה לעשות לה כלי - להכיל את אהבת ה', כי 'חפץ', לשון 'כלי', והכלי הוא - קיום איזה מצווה וקבלה חדשה

"שמע ישראל", שמע, מלשון הבנה. "ישראל" נקראת הנשמה. אנו פונים אל הנשמה ואומרים: "שמע" - הבן, "ישראל" - נשמת: עליך להבין כי 'ה' הוא אלקינו", כיצד תבין זאת, שה' אחד? כשאדם מקיים מצוות בשמחה, עובד על מידותיו, ונמנע מעשיית עברות, הוא מתקרב להקב"ה ומבין ש'ה' אחד'.

עשרת ימים הללו, שבין ראש השנה ליום הכיפורים, הם הזמן האידיאלי לשוב, ולדעת "חובתו בעולמו". דרשו ה' בהימצאו, קראוהו בהיותו קרוב". הסביר הגאון רבי יצחק בליכר זצ"ל: משל למלך שְׁמַעַת-לְעַת היה מתחפש לאזרח פשוט והיה מתערב בין הבריות. כך הזדמן לאדם אחד לשבת עם המלך על ספסל אחד, ולא ידע מי הוא שכנו. לאחר שהמלך עזב את המקום, נודע לאיש מי היה על ידו. הצטער לאין שיעור ואמר: המלך היה כה קרוב אלי; יש לי בקשות על צרכים נחוצים, שהייתי יכול לשטוח לפניו, אוי לי שהחמצתי הזדמנות זו.

כך הוא, היהודי, בעשרת ימי תשובה. הקדוש ברוך הוא קרוב כעת לכל יהודי, ומציא עצמו אליו. כמה טפשים הם אלו שאינם מנצלים הזדמנות זו.

בעשרת הימים המופלאים הללו אין צורך להגביה עוף להתקרב אל הקדוש ברוך הוא. אין צריכים לעמול קשות כדי להידבק בהשם יתברך. השם יתברך שרוי בתוכנו, קרוב הוא לכל קוראיו - "קראוהו בהיותו קרוב!" השם יתברך מבקש מאיתנו "פתחו לי פתח כחודו של מחט" - רק דבר קטן, משהו, שיקבל כל אחד על עצמו. יפשפש במעשיו ויזרוק משהו, מדברי החולין של כל השנה. אפילו פתח כחודו של מחט יכולה להיות מליץ יושר וזכות ליום הדין. - "ואני אפתח לכם כפתחו של אולם".

יום הכיפורים הוא בבחינת "הפותח שער לדופקי בתשובה", היינו שרק בפתחת השער נמצא הדופק אצל המלך פנימה, מתענג על קרבת אלקים.

תקבל כל אחת ואחת על עצמה דרכי התשובה, ונתקרב להשי"ת בימי הדין. ניקח עימנו דברים, נגביר חיילים ונשוב אל ה'. יעזרנו השי"ת שנזכה לפתוח בתשובה, לטהר מעשינו בדרכי הצניעות, ונזכה על ידי כך בזכות ברית אבות, לגמר חתימה טובה, לנו, ולכל ישראל, אמן.

